

L'EVOLUCIÓ DE LA TRANSMISSIÓ LINGÜÍSTICA INTERGENERACIONAL DEL CATALÀ ALS PAÏSOS CATALANS DURANT EL SEGLE XXI

Avanços i retrocessos de la transmissió del català als Països Catalans

Jorge Sanz Esquer

Treball Final de Grau en Llengua i Literatura Catalanes

Director: Ernest Querol Puig

Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

Maig de 2018

AGRAÏMENTS

Per començar, vull donar les gràcies al meu director de Treball final de Grau, Ernest Querol Puig, per la seva orientació i supervisió constant i pel seu ajut durant la realització del treball.

També vull mostrar, molt especialment, el meu agraïment als meus pares i germans per la paciència que han tingut durant tot aquest temps, havent de dedicar molt de temps a la universitat, per valorar tant positivament el meu esforç, per preocupar-se per mi i per haver-me donat suport en els moments difícils.

I per últim, als meus familiars i amics, gràcies per ajudar-me en tot el que heu pogut.

“Les llengües necessiten mainada. Qualsevol llengua té problemes quan és parlada bàsicament per adults i gent gran. La transmissió generacional és decisiva.”

Mark Abley (Ribera, 2009)

RESUM

El present treball presenta en primer lloc de manera sintètica la situació actual de la transmissió intergeneracional del català en cadascun dels territoris del seu domini lingüístic, i després fa una anàlisi global de la transmissió intergeneracional de la llengua catalana. El propòsit és conèixer la transmissió lingüística intergeneracional del català per conèixer la seua vitalitat: una llengua que no es transmet és una llengua encaminada a la seua extinció.

Per assolir aquest objectiu s'utilitzen principalment les enquestes realitzades entre els anys 2003 i 2015 als territoris catalans. D'aquestes enquestes obtindrem dos índexs: l'índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC), proposat per Joaquim Torres, i l'índex de canvi lingüístic (ICL), elaborat per Miquel Strubell, per esbrinar el canvi lingüístic entre la llengua rebuda pels progenitors i la llengua triada per als fills. Un resultat positiu indica un augment de parlants, és a dir, un avanç de la llengua; un resultat negatiu indica una pèrdua de parlants, i per tant un retrocés de la llengua.

Els resultats són diversos en funció del grau d'autogovern i el grau d'oficialitat de la llengua a cada territori, però globalment es pot afirmar que la transmissió intergeneracional del català es favorable i, per tant, camina cap a la seua normalització.

PARAULES CLAU: Transmissió lingüística intergeneracional, català, sociolingüística

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ.....	6
2.1. Estat de la qüestió	6
2.2. Objectius	8
2.3. Metodologia	8
3. LA TRANSMISSIÓ INTERGENERACIONAL DEL CATALÀ A CADA TERRITORI DE PARLA CATALANA	11
3.1. La transmissió intergeneracional del català a Catalunya	11
3.2. La transmissió intergeneracional del català a Andorra	12
3.3. La transmissió intergeneracional del català a les Illes Balears	14
3.4. La transmissió intergeneracional del català a la Franja d'Aragó	15
3.5. La transmissió intergeneracional del català a la Catalunya Nord	17
3.6. La transmissió intergeneracional del català a l'Alguer	19
3.7. La transmissió intergeneracional del català al País Valencià	21
4. LA TRANSMISSIÓ INTERGENERACIONAL DEL CATALÀ ALS PAÏSOS CATALANS.....	24
5. CONCLUSIONS	27
6. BIBLIOGRAFIA.....	30
7. ANNEXOS.....	37
7.1. Annex 1. Població dels territoris de llengua catalana, per territoris.	37

1. INTRODUCCIÓ

L'estudi de la transmissió intergeneracional de la llengua catalana, una llengua minoritzada, és una part essencial per a la sociolingüística catalana. Tenint en compte que la transmissió intergeneracional és considerada un factor clau per a la continuïtat de la llengua, s'han publicat molts estudis, entrevistes i enquestes sobre la transmissió intergeneracional de la llengua catalana però quasi la totalitat fan referència a una perspectiva territorial parcial.

Contràriament, el Treball que presentem consisteix en una recopilació de dades de les últimes enquestes publicades de cada territori, realitzades entre 2013 i 2015, i una anàlisi d'aquestes dades per fer una valoració global de l'evolució de la transmissió al conjunt del seu domini lingüístic, no sols a un territori.

Per obtenir una valoració global hem estudiat, en primer lloc, la transmissió lingüística del català a cadascun dels territoris del domini lingüístic amb dades estadístiques mitjançant l'ajuda de dos índexs, l'índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) i l'índex de canvi lingüístic (ICL); i en segon lloc, hem utilitzat els resultats territorials de l'ITIC i les dades de l'Annex 1, referents a la població dels territoris de llengua catalana (anys 2001-2015), per plantejar un índex de transmissió intergeneracional de català global (ITICG) per obtenir un resultat global.

De manera que l'estudi de la transmissió en aquest treball ens permetrà conèixer quin és el futur de la llengua catalana: l'extinció, la normalització lingüística o algun estadi més o menys acostat a un dels dos extrems.

2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

2.1. Estat de la qüestió

Atès que la transmissió intergeneracional de la llengua és considerada una part imprescindible de la sociolingüística cal conèixer bé el concepte. Torres (2011: 82) defineix la transmissió lingüística intergeneracional com “el procés a través del qual una llengua es transmet, o no, d’una generació a l’altra, mecanisme que es produeix en la gran majoria de casos en el sí de la família”.

Una vegada tenim definit el concepte, ens centrarem a explicar la seua importància: una llengua que no es transmet és una llengua encaminada a la seua extinció. Per Mas i Montoya (2011: 96) si es produeix una interrupció de la transmissió lingüística entre les generacions una llengua deixarà d’existir. No obstant això, si es produeix una revernacularització lingüística, procés mitjançant el qual una comunitat lingüística emprèn les accions necessàries per revertir la situació de recessió d’una llengua, s’atura el procés de substitució lingüística de la llengua amenaçada. Així doncs, per aquest motiu, conèixer la transmissió lingüística intergeneracional d’una llengua és de cabdal importància per conèixer la vitalitat d’una llengua.

En els territoris no estrictament monolingües, són molt pocs al món, la transmissió de les llengües d’una generació a l’altra i l’evolució de la configuració sociolingüística de la societat són els aspectes que expliquen el present i el futur d’una llengua. Actualment tots els territoris de parla catalana, excepte Andorra, l’únic amb el català com a llengua oficial, són territoris bilingües, és a dir, existeixen dues comunitats lingüístiques. Als territoris de l’Estat espanyol -Catalunya, Illes Balears, Franja d’Aragó, País Valencià i el Carxe (aquest darrer territori no l’estudiarem ja que no disposem de dades estadístiques)- hi ha les comunitats de llengua catalana i llengua castellana; al territori de l’Estat francès -Catalunya Nord- hi ha les comunitats de llengua catalana i llengua francesa; i a l’Estat italià -l’Alguer- hi ha les comunitats de llengua catalana i llengua italiana.

Una vegada coneguem la realitat lingüística dels territoris catalans, ens interessa determinar les funcions socials de la llengua més influents a l’hora de transmetre una llengua o una altra als fills, és a dir, per què els pares trien transmetre una llengua als seus fills. Per Mas i Montoya (2011: 96) són la funció instrumental, la utilitat que se’n desprèn de fer ús de la llengua, i la funció identificadora, la potencialitat d’esdevenir símbol de pertinença a un grup.

Tenint en compte els factors esmentats els pares trien la llengua que transmetran als seus fills, aquesta tria esdevé un fet decisiu per la pervivència de moltes llengües. Llavors, la transmissió d’una llengua d’una generació a la següent, com ja hem comentat anteriorment, és un fet clau per a la comunitat que la parla: si la llengua es transmet de

pares a fills, la comunitat té assegurada la continuïtat; en canvi, si la transmissió es trenca, la comunitat s'anirà dissolent dins d'una altra comunitat. Una vegada dissolta totalment la comunitat que parlava una llengua s'ha consolidat el procés de substitució lingüística.

Per mesurar la transmissió intergeneracional Torres (2009: 23-24) estableix dues variables. Una variable és la llengua amb els progenitors o l'ús amb els progenitors, aquesta indica els usos lingüístics de la mare i el pare de la persona enquestada i mostra la fase inicial del procés de transmissió lingüística. L'altra variable és la llengua amb els fills o l'ús amb els fills, aquesta variable indica, de manera conjunta, els usos amb els fills de la persona enquestada i mostra la fase final del procés de transmissió. En ambdues variables només es té en compte l'opció de resposta ús exclusiu o predominant de la llengua, ja que és la manera menys ambigua de mostrar el procés en curs.

Amb aquestes variables fem dos indicadors, l'índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC), proposat per Joaquim Torres (2009), i l'índex de canvi lingüístic (ICL), suggerit per Miquel Strubell (2009), per poder analitzar i valorar la pèrdua o augment de parlants de català tant a cadascun dels territoris de parla catalana -Catalunya, Andorra, Illes Balears, Franja d'Aragó, Catalunya Nord, Alguer i País Valencià- com al conjunt del domini lingüístic.

Per establir la fórmula de l'ITIC s'usen les dues variables esmentades anteriorment, de manera que la fórmula és la següent (Torres, 2009: 24):

$$\text{ITIC} = \frac{\% \text{ d'ús català amb els fills} - \% \text{ d'ús de català amb els progenitors}}{100}$$

D'aquesta fórmula s'obté una xifra que varia entre -1 i +1, que indica les diferències d'intensitat en el retrocés o l'avanç de l'ús del català. De manera que un índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) negatiu indica una pèrdua de parlants de català, per contra un ITIC positiu indica un augment de parlants de català. I doncs, cal determinar l'ITIC del conjunt del domini lingüístic si és negatiu o positiu per concloure si el català camina cap a l'extinció o cap a la normalització lingüística.

L'ICL "quantifica la importància del canvi lingüístic respecte de la part de la mostra que podria canviar" (Strubell, 2009: 34). Aquest indicador mesura el percentatge de la població que no té el català com a llengua familiar i sí que el transmet als fills. Per tant, pel que fa a la transmissió lingüística intergeneracional mesura la proporció de població que no transmet la llengua o l'adopta (Xarxa CRUSCAT, 2016: 18).

Les fórmules de l'ICL són dues en funció dels guanys o pèrdues en la transmissió lingüística intergeneracional.

Si es produeixen guanys:

$$\text{ICL} = \frac{\% \text{ d'ús de català amb els fills} - \% \text{ d'ús de català amb els progenitors}}{\% \text{ que no usa català amb els progenitors}}$$

Si es produeixen pèrdues:

$$ICL = \frac{\% \text{ d'ús de català amb els fills} - \% \text{ d'ús de català amb els progenitors}}{\% \text{ que sí usa català amb els progenitors}}$$

El resultat d'aquesta fórmula és una xifra entre -1 i +1. Un valor -1 significa que cap progenitor transmet el català al seus fill; un valor 0 significa que no hi ha variació entre la població que parla català amb els progenitors i amb els fills; i per últim, un valor 1 vol dir que tota la població transmet el català als seus fills.

Una vegada definit el concepte de transmissió lingüística i el funcionament dels dos indicadors, volem explicar l'interès d'aquest treball: l'estudi global de la transmissió lingüística del català a l'actualitat. De fet, si exceptuem l'estudi de Querol (2007), quasi la totalitat d'estudis, entrevistes i enquestes realitzades sobre la transmissió del català fan referència a un sol territori, per exemple l'estudi de Fabà i Montoya (2012) al País Valencià, l'article de Melià (2015) a les Illes Balears, i els articles de Sorolla (2015) a la Franja de Ponent. Així doncs, realitzarem un treball de recerca argumentatiu en què tractarem de donar un resultat global de l'avanç o retrocés del català al conjunt del seu domini lingüístic, no sols a un territori.

2.2. Objectius

Els objectius principals d'aquest treball són conèixer l'evolució de la transmissió intergeneracional del català de pares a fills, i determinar el futur de la llengua catalana: des de l'extinció a la normalització lingüística passant per les etapes intermèdies.

I, els objectius secundaris són conèixer l'evolució de la transmissió intergeneracional del català de pares a fills a cadascun dels territoris de parla catalana, i cercar els motius de la no-transmissió intergeneracional de la llengua catalana.

2.3. Metodologia

La metodologia que emprarem en la investigació consisteix en la cerca d'enquestes, articles i treballs publicats tan recentment com siga possible per conèixer la transmissió de la llengua catalana. Utilitzarem bàsicament recursos electrònics: enquestes d'usos lingüístics publicades a cada territori, articles i treballs publicats a revistes especialitzades per autors destacats en la transmissió intergeneracional, i material docent de la UOC.

Al treball tractarem d'analitzar els avanços o retrocessos de la llengua catalana a cada territori de parla catalana, i posteriorment farem una valoració global de la llengua al

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...
Jorge Sanz Esquer

conjunt del seu domini lingüístic. Per conèixer l'evolució de la transmissió intergeneracional de la llengua catalana ens centrarem, sobretot, en les últimes enquestes publicades:

A Catalunya l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013* (Generalitat de Catalunya, 2015).

A Andorra l'enquesta de *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra 2014* (Govern d'Andorra, 2016).

A les Illes Balears l'*Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014* (Govern de les Illes Balears i altres, 2017).

A la Franja d'Aragó l'enquesta d'*Els usos lingüístics a la Franja, 2014* (Generalitat de Catalunya, 2017a).

A la Catalunya del Nord l'*Enquesta d'Usos Lingüístics a la Catalunya del Nord 2015* (Generalitat de Catalunya i altres, 2016).

A l'Alguer l'enquesta d'*Els usos lingüístics a l'Alguer, 2015* (Generalitat de Catalunya, 2017b).

Al País Valencià l'enquesta de *Coneixement i ús social del valencià. Enquesta 2015* (Generalitat Valenciana, 2016).

Centrant-nos en aquestes enquestes per calcular els anteriors índexs esmentats, ens fixarem en el percentatge d'ús prioritari de català amb els fills de l'enquestat i en l'ús prioritari de català amb els progenitors de l'enquestat. Per tant ens fixarem en la generació dels fills dels enquestats i la generació dels pares dels enquestats.

Ja amb els resultats dels indicadors, els comentarem i esbrinarem els motius d'avanç o retrocés de la llengua a cada territori.

Per acabar, una vegada analitzats tots els territoris, presentarem un resultat global de la llengua catalana. Per aquest propòsit farem servir un gràfic amb els resultats de tots els territoris, excepte el País Valencià¹. I, a més, tractarem de calcular un ITIC global per tot el domini lingüístic català -no inclourem el territori del País Valencià per manca de dades estadístiques- tenint en compte l'ITIC de cada territori i la seua demografia lingüística.

Per aquest càlcul proposem un model que té en compte dues variables. D'una banda, la població de cada territori, utilitzarem la taula 1 del *IX Informe sobre la situació de la llengua catalana (2015)* (Xarxa CRUSCAT, 2016: 16) (vegeu Annex 1), per poder

¹ L'última vegada que es va preguntar per la transmissió lingüística del català a les enquestes oficials del País Valencià és l'any 2004. De manera que a l'enquesta de *Coneixement i ús social del valencià. Enquesta 2015* no podem fer el càlcul dels dos indicadors, ITIC i ICL, ja que ens falten les dues variables necessàries: la llengua amb els progenitors i la llengua amb els fills.

realitzar el càlcul considerarem les dades de l'últim any de la taula, 2015, perquè, com ja hem indicat anteriorment, les enquestes territorials s'han realitzat en diferents anys. I d'altra banda, el percentatge d'ús del català com a llengua habitual de cada enquesta territorial (vegeu Taula 7). Amb les dues variables obtindrem dos resultats: el total de parlants de català i el percentatge de parlants de català de cada territori. Mostrem la fórmula que utilitzarem:

$$P_{\text{territori}} = \text{Total població territori} \times \text{Llengua habitual (\%)}_{\text{territori}}$$

Sumarem el total de parlants de cada territori i tindrem el total de parlants (TP). D'aquesta manera podrem calcular el percentatge corresponent a cada territori.

I finalment, multiplicarem el percentatge territorial per l'ITIC territorial i ho dividirem pel nombre territoris; amb aquest últim càlcul ja tenim un resultat que representa l'ITIC Global (ITICG). La fórmula és la següent:

$$\text{ITIG} = \frac{(\text{ITIC}_{\text{cat}} \times \text{Cat}) + (\text{ITIC}_{\text{ad}} \times \text{Ad}) + (\text{ITIC}_{\text{ib}} \times \text{Ib}) + (\text{ITIC}_{\text{fa}} \times \text{Fa}) + (\text{ITIC}_{\text{cn}} \times \text{CN}) + (\text{ITIC}_{\text{al}} \times \text{Al})}{6}$$

Detallem el significat de les sigles de la fórmula:

ITIC _{cat} : ITIC Catalunya	Cat: % del total de parlants de català a Catalunya
ITIC _{ad} : ITIC Andorra	Ad: % del total de parlants de català a Andorra
ITIC _{ib} : ITIC Illes Balears	Ib: % del total de parlants de català a les Illes Balears
ITIC _{fa} : ITIC Franja d'Aragó	Fa: % del total de parlants de català a la Franja d'Aragó
ITIC _{cn} : ITIC Catalunya del Nord	CN: % del total de parlants de català a Catalunya del Nord
ITIC _{al} : ITIC Alguer	Al: % del total de parlants de català a l'Alguer

3. LA TRANSMISSIÓ INTERGENERACIONAL DEL CATALÀ A CADA TERRITORI DE PARLA CATALANA

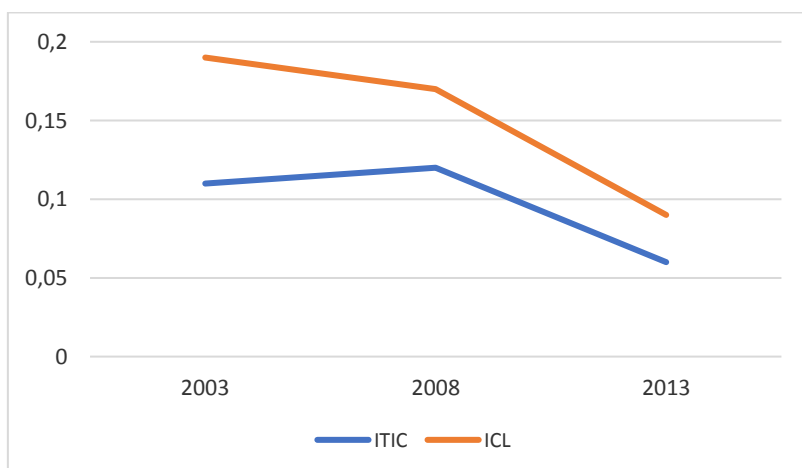
En aquest apartat farem una breu anàlisi de la transmissió intergeneracional del català a cada territori de parla catalana al llarg del segle XXI. Primerament, confeccionarem una taula i un gràfic per mostrar l'evolució dels dos indicadors, ITIC i ICL. I després comentarem els resultats i esbrinarem els motius d'avanç o retrocés de la llengua. Seguirem el mateix procediment a tots els territoris excepte al País Valencià, atès que en aquest territori per manca de dades estadístiques no podem realitzar ni la taula ni el gràfic.

3.1. La transmissió intergeneracional del català a Catalunya

% d'ús	2003	2008	2013
Català amb els pares	39,5%	29,9%	31,1%
Català amb els fills	50,9%	41,9%	37,3%

Índex	2003	2008	2013
ITIC	0,11	0,12	0,06
ICL	0,19	0,17	0,09

Taula 1. Valors de l'ITIC a Catalunya, comparats amb els de l'ICL

Gràfic 1. ITIC i ICL a Catalunya al segle XXI. Elaboració pròpia.

La transmissió lingüística intergeneracional a Catalunya és favorable al català. Els usos lingüístics amb els pares i el fill més gran indiquen que a Catalunya el procés de transmissió lingüística intergeneracional està a favor del català, ja que l'ús del català amb el fill més gran (37,3%) és més alt que amb el pare (30,7%) o amb la mare (31,1%) (vegeu la taula 1).

Ambdós índexs mostren un resultat favorable al català. Tot i això, quan observem l'evolució quinquennal, s'observa una disminució de l'ICL com de l'ITIC – tot i que l'any 2008 es va incrementar molt lleugerament. La immigració estrangera ha sigut un dels principals causants de la baixada dels índexs ja que en el nou mil·lenni, entre 2000 i 2014, s'ha incrementat la població de Catalunya amb més d'1,7 milions de persones; aquest increment va tindre un gran impacte sobre els usos lingüístics interpersonals ja que els percentatges d'ús de català es van reduir de manera destacable.

Tot i la feblesa del context sociopolític, cal remarcar que la comunitat lingüística catalana de Catalunya és una comunitat sense estat propi que ha estat minoritzada mediàticament, políticament i jurídica, els resultats globals mostren que amb els fills es parla 6 punts percentuals més de català que amb els progenitors. Aquest fet mostra que la llengua catalana a Catalunya té una capacitat d'atracció notable.

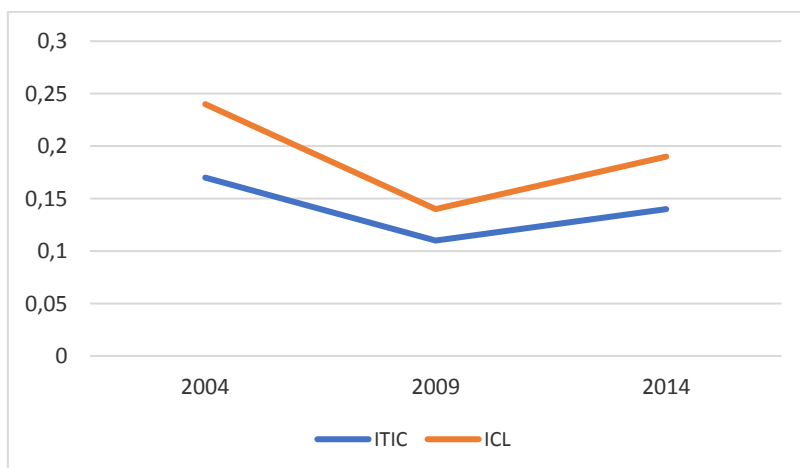
3.2. La transmissió intergeneracional del català a Andorra

La transmissió lingüística intergeneracional a Andorra és favorable al català; tant és així, que l'avenç del català a Andorra és el més important dels territoris de llengua catalana (vegeu el gràfic 7).

% d'ús	2004	2009	2014
Català amb els pares	29,2%	36,0%	27,2%
Català amb els fills	46,4%	47,0%	41,4%

Índex	2004	2009	2014
ITIC	0,17	0,11	0,14
ICL	0,24	0,14	0,19

Taula 2. Valors de l'ITIC a Andorra, comparats amb els de l'ICL.

Gràfic 2. ITIC i ICL a Andorra al segle XXI. Elaboració pròpia.

El català progressa perquè, d'una banda, la gran majoria dels catalanoparlants inicials transmeten aquesta llengua als fills i, de l'altra, hi ha una minoria apreciable de castellanoparlants inicials que el transmeten als fills. Tot i que retrocedeix intergeneracionalment, el castellà es beneficia d'un transvasament provinent dels parlants inicials de portuguès i altres llengües. Així, els castellanoparlants inicials que parlen català als fills es caracteritzen per tenir una parella de llengua habitual catalana. Això ens indica que pràcticament tot l'avanç intergeneracional del català es produeix a través de les parelles lingüísticament mixtes.

Tot i l'explosió demogràfica viscuda per aquest territori, sobretot a la primera dècada del segle XXI, amb un increment de més de 20.000 habitants² -fet que va dificultar la integració lingüística dels immigrants no catalans- aquestes dades (vegeu la taula 2) reflecteixen un avanç important en la transmissió intergeneracional del català a Andorra. Amb tot, s'observa un punt d'inflexió a l'any 2009 causat per la crisi econòmica que va començar l'any 2007; aquesta crisi va produir un retrocés de l'economia i del nombre d'habitants, entre el 2009 i el 2012 la població es va reduir 5,2 punts percentuals (Torres, 2016).

A més, un factor principal de l'alt valor social que té el català a Andorra és que el català és l'única llengua oficial³ a Andorra; Aquest fet li dona prestigi i té com a conseqüència

² Font: Departament d'Estadística d'Andorra.

³ D'acord amb l'article 2.1 de la Constitució del 1993, el català és l'única llengua oficial de l'Estat andorrà.

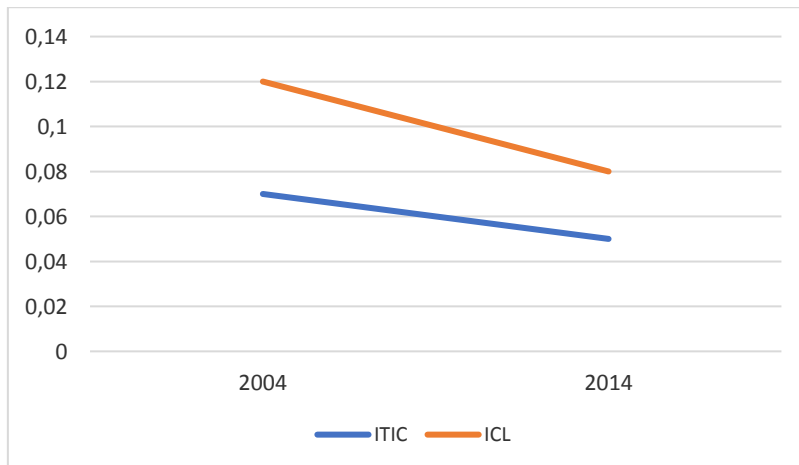
que “a Andorra és on el català té un poder d'atracció més important” (El Periòdic, 8 de juliol de 2016).

3.3. La transmissió intergeneracional del català a les Illes Balears

% d'ús	2004	2014
Català amb els pares	41,3%	36,5%
Català amb els fills	48,2%	41,7%

Índex	2004	2014
ITIC	0,07	0,05
ICL	0,12	0,08

Taula 3. Valors de l'ITIC a les Illes Balears, comparats amb els de l'ICL.

Gràfic 3. ITIC i ICL a les Illes Balears al segle XXI. Elaboració pròpia.

Observem un retrocés en la transmissió intergeneracional del català a les Illes Balears: 2 punts percentuals menys de pares transmeten el català als seus fills, i menys població que no té el català com a llengua familiar l'adopta i el transmet als seus fills, 4 punts percentuals menys.

El decrement dels dos indicadors el podem explicar per la situació demogràfica actual, amb un augment de persones al·lòctones, sobretot d'origen estranger (Govern de les Illes

Balears i altres, 2017: 88) i per l'impacte de la principal activitat econòmica de les Illes: el turisme. En aquest decenni (2004-2014) la població estrangera quasi s'ha duplicat⁴; tal com assenyala Vila (2017) això comporta dificultats per integrar lingüísticament aquesta població.

Malgrat que el català és la "llengua pròpia de les Illes Balears", i la llengua oficial⁵, conjuntament amb el castellà, durant la VIII legislatura autonòmica s'han posat entrebancs jurídics per l'ús del català tant a les institucions autonòmiques, insulars i locals (Xarxa CRUSCAT, 2016: 86-87). Aquest fet ha comportat una davallada en el poder d'atracció de la llengua catalana, ja que es va menystenir l'estatus jurídic de la llengua i es van iniciar polítiques que no promocionaven l'ús del català.

La falta de promoció i suport a la llengua també contribueix a l'erosió del català entre els més joves; de manera que "ja no s'arriba a garantir ni tan sols que els fills de famílies catalanoparlants usin habitualment el català o que els fills de les parelles autòctons i nouvinguts es decantin majoritàriament per la llengua autòctona" (Govern de les Illes Balears i altres, 2017: 123). No obstant això, amb l'inici de la IX legislatura amb el nou govern tripartit s'inicia una nova etapa centrada en "la dignificació i el prestigi de la llengua, l'increment de l'ús del català entre la ciutadania, i el canvi de les actituds lingüístiques" (Llengua, 2016) que pot capgirar l'evolució de la transmissió intergeneracional del català a les Illes.

3.4. La transmissió intergeneracional del català a la Franja d'Aragó

Segons Pérez (2017): "La transmissió del català entre generacions es troba estable, però també "estancada"."

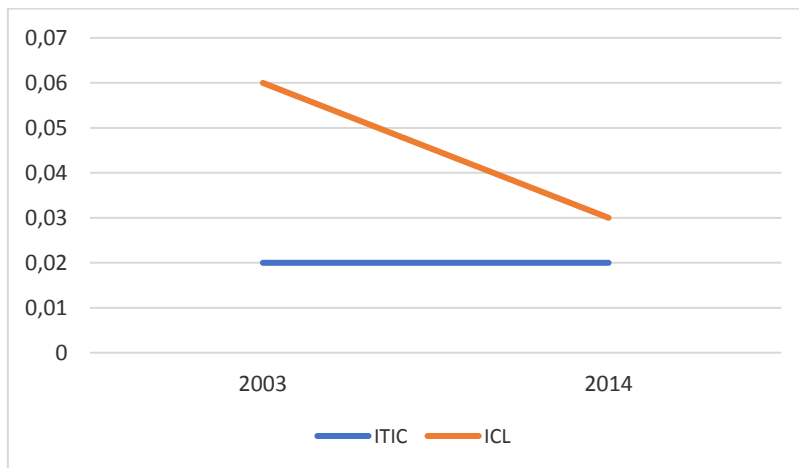
% d'ús	2003	2014
Català amb els pares	70,5%	52,7%
Català amb els fills	72,2%	54,3%

⁴ Segons les dades de l'IBESTAT l'any 2004 hi havia 131.423 estrangers, i l'any 2014 hi havia 203.112 estrangers empadronats a les Illes Balears.

⁵ Article 4 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears (1983).

Índex	2003	2014
ITIC	0,02	0,02
ICL	0,06	0,03

Taula 4. Valors de l'ITIC a la Franja d'Aragó, comparats amb els de l'ICL.

Gràfic 4. ITIC i ICL a la Franja d'Aragó al segle XXI. Elaboració pròpia.

Amb les dades de la Taula 4 podem afirmar que l'ITIC no varia i, per tant, segons Sorolla (2015: 8) “s’observa una certa estabilitat” de la transmissió intergeneracional del català a la Franja. No ocorre el mateix amb l'ICL que en 10 anys ha passat del 0,06 al 0,03 (vegeu la taula 4), això significa que un 3% de la població que no té el català com a llengua familiar l'adopta i el transmet als seus fills. La davallada en el canvi lingüístic ha estat causada per la reducció de quasi 20 punts percentuals tant de la població que parla català amb els pares com de la població que parla català amb els fills (vegeu la taula 4).

Aleshores, com expliquem que hi haja un decrement de 20 punts percentuals de parlants de català i l'ITIC es mantinga estancat? Doncs per la fidelitat en la transmissió de la mateixa llengua parlada amb els pares; així ho demostren les xifres: els que parlen català amb els progenitors el transmeten als fills en un percentatge de 88,9%, mentre els que parlen castellà amb els pares el transmeten en un percentatge d'un 88,2% (Sorolla, 2015: 8). Llavors, si la llengua catalana es continua transmetent de pares a fills cal que cerquem el motiu del decrement de l'ICL: el canvi de l'estructura demogràfica. Així, si ens fixem en l'origen geogràfic de la població, en un decenni s'ha passat d'un 87,5% de la població de la Franja d'Aragó nascuda en territoris de parla catalana a un 69,9%, això dona com a resultat una pèrdua de 17,6 punts percentuals (Sorolla, 2015: 10).

L'única llengua oficial a l'Aragó⁶ és el castellà. De manera que, encara que és el territori català amb uns percentatges d'us del català més alts i amb una immigració més baixa, el català a la Franja es troba amb una situació de feblesa perquè és l'únic territori de llengua catalana de l'Estat espanyol sense cap tipus d'oficialitat i sense cap grau d'autogovern (Querol, 2007: 52).

A més, el català a la Franja es troba en una situació complexa per diversos motius: les denominacions pejoratives⁷ de la llengua contràries a la unitat de la llengua front a la denominació científica de català; el declivi demogràfic, atès que aquest territori té una població envellida amb uns índexs de natalitat molt baixos, fet que pot comportar que el català perdi la seua pressió demogràfica com a llengua majoritària; unes actituds diglòssiques molt arrelades; les relacions ambigües entre lleialtat lingüística i identitat regional; i el prestigi social del castellà. Tots aquests motius fan que minvi el poder d'atracció del català en aquest territori, i la possibilitat de començar un camí de no retorn: la substitució del català pel castellà a la Franja d'Aragó.

3.5. La transmissió intergeneracional del català a la Catalunya Nord

La transmissió de la llengua catalana entre generacions a la Catalunya del Nord continua retrocedint.

⁶ L'Estatut d'autonomia d'Aragó (1982) no preveu cap estatus oficial per l'aragonès o pel català i es limita a preveure la protecció de les diferents modalitats lingüístiques regionals com a "elements integrants del seu patrimoni històric i cultural". Però l'article 7.2 de la Ley Orgánica 5/2007, de 20 de abril, de reforma del Estatuto de Autonomía de Aragón, amplia la protecció jurídica del català i de la resta de llengües diferents a la castellana amb aquesta redacció: "Una ley de las Cortes de Aragón establecerá las zonas de uso predominante de las lenguas y modalidades propias de Aragón, regulará el régimen jurídico, los derechos de utilización de los hablantes de esos territorios, promoverá la protección, recuperación, enseñanza, promoción y difusión del patrimonio lingüístico de Aragón, y favorecerá, en las zonas de utilización predominante, el uso de las lenguas propias en las relaciones de los ciudadanos con las Administraciones públicas aragonesas".

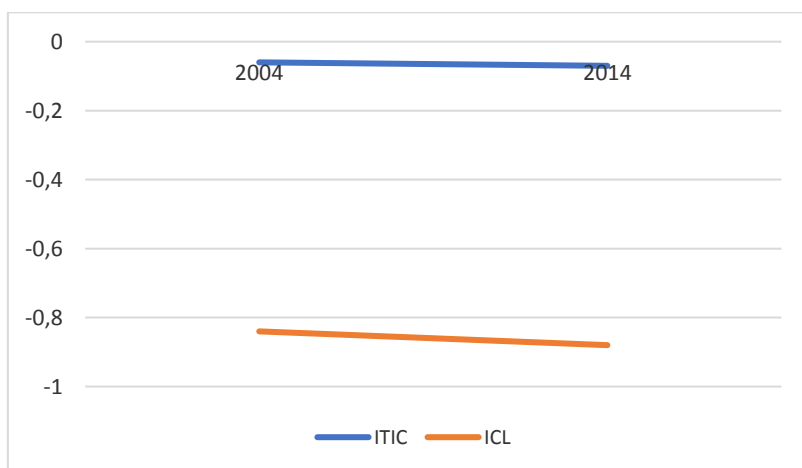
⁷ La Llei de Llengües d'Aragó (Ley 3/2013) va substituir la denominació de català per Llengua Aragonesa Pròpia de l'Àrea Oriental (LAPAO), i la denominació d'aragonès per Llengua Aragonesa Pròpia de l'Àrea Pirinenca i Prepirinenca (LAPAPYP).

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...
Jorge Sanz Esquer

% d'ús	2004	2014
Català amb els pares	7,0%	8,1%
Català amb els fills	1,1%	1,0%

Índex	2004	2014
ITIC	-0,06	-0,07
ICL	-0,84	-0,88

Taula 5. Valors de l'ITIC a la Catalunya Nord , comparats amb els de l'ICL.

Gràfic 5. ITIC i ICL a la Catalunya Nord al segle XXI. Elaboració pròpia.

La transmissió intergeneracional de la llengua catalana a la Catalunya Nord està quasi interrompuda i, per tant, amb valors negatius. Això significa que la diferència entre el percentatge de població que parla català amb els progenitors i el percentatge que l'utilitza amb els fills és de 7 punts percentuals menys (vegeu la taula 5), és a dir un 7% de pares catalanoparlants ja no transmet la llengua pròpia als fills. Aquesta reculada també s'observa clarament amb el valor de l'ICL de -0,88⁸ (vegeu la taula 5); aquest resultat, l'interpretem com l'abandó de gairebé la totalitat de catalanoparlants de la seua llengua. De manera que la supervivència del català en aquest territori està en perill perquè s'ha agreujat el trencament de la transmissió intergeneracional per diversos motius: el grau

⁸ Per Strubell (2009: 34): "El valor màxim d'un retrocés és -1,00, cosa que significa que tothom ha abandonat la llengua A."

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...
Jorge Sanz Esquer

d'oficialitat de la llengua, el seu prestigi i poder d'atracció, i la demografia lingüística del territori.

L'única llengua oficial a la Catalunya Nord⁹ és el francès. Aquesta manca d'estatus jurídic repercuteix directament en el poder d'atracció del català a aquest territori i, doncs, en la seua vitalitat. Tot i l'actitud negacionista de l'Estat francès, sobretot quan va haver de ratificar la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries¹⁰ (CELRoM), observem l'avanç d'un posicionament de l'administració local i d'altres organitzacions, Òmnium Cultural Catalunya Nord i la Federació Sardanista, cada vegada més favorable a la defensa i promoció de la llengua catalana.

Pel que fa a la demografia lingüística a aquest territori és ben desigual. D'una banda, està formada per una població autòctona (nascuda a les comarques catalanes de l'Estat francès) que representa el 41% de la població; aquests autòctons són, en gran part, una població envellida que, majoritàriament, no ha transmès el català als fills. I per l'altra banda, la població no autòctona (no nascuda a les comarques catalanes de l'Estat francès) representa un 59%. Aquest fet comporta un creixement natural negatiu i, doncs, una davallada de l'Índex de canvi lingüístic.

Tot i que l'ús del català es manté molt baix a la Catalunya Nord, puja el seu prestigi social (Renyé, 2016). Una gran part de la població està d'acord amb mesures de suport a la llengua: televisió local en català, augment de la presència de la llengua en l'ensenyament i una legislació específica de protecció del català; fins i tot, un 58% està d'acord amb la cooficialitat del català al territori (Generalitat de Catalunya i altres, 2016: 12).

3.6. La transmissió intergeneracional del català a l'Alguer

A la ciutat de l'Alguer continua la interrupció de la transmissió lingüística, amb aquestes paraules ho afirmava Oliver (2017):

“Tanmateix, els resultats de l'enquesta fan evident que continua el trencament de la transmissió lingüística iniciat a la dècada dels 60: mentre que l'ús de l'alguerès en el cas dels avis és del 20%, es veu reduït al 6% amb els fills. L'italià, en canvi, ha crescut entre les generacions més joves (72,9%).”

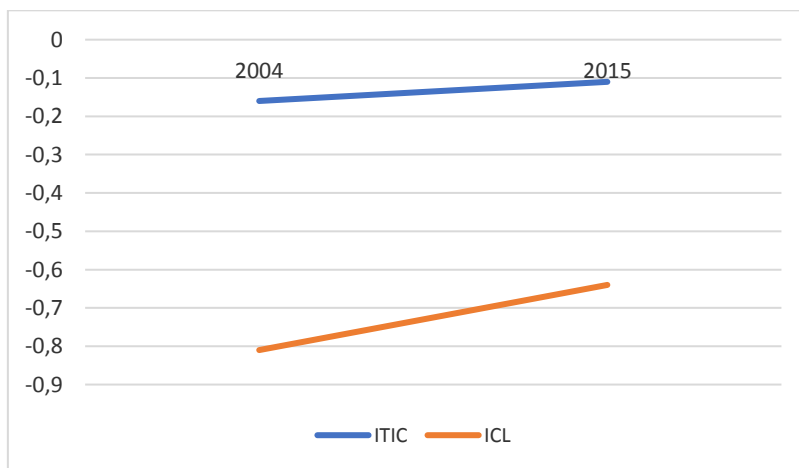
⁹ Segons l'article 2 de la Constitució francesa “la llengua de la República és el francès”.

¹⁰ França va signar la CELRoM el 7 de maig de 1999.

% d'ús	2004	2015
Català amb els pares	20,1%	17,7%
Català amb els fills	3,8%	6,3%

Índex	2004	2015
ITIC	-0,16	-0,11
ICL	-0,81	-0,64

Taula 6. Valors de l'ITIC a l'Alguer, comparats amb els de l'ICL. ¹¹

Gràfic 6. ITIC i ICL a l'Alguer al segle XXI. Elaboració pròpia.

Hi ha menys població que parla català amb els progenitors, gairebé 2,5 punts percentuals menys que onze anys abans. D'altra banda, segons l'ITIC, dels enquestats que parlen o parlaven català amb els pares a l'última enquesta (2015), ha baixat 11 punts percentuals, és a dir, 11 de cada 100 enquestats no l'han transmès als fills (vegeu la taula 6).

Pel que fa al canvi lingüístic, l'Índex continua en un valor negatiu, tot i que s'allunya de la situació d'abandonament total de l'any 2004 (-0,81). Amb tot, el valor de l'última Enquesta considerem que és molt preocupant, ja que vol dir que 64 de cada 100 progenitors no han transmès el català als seus fills (vegeu la taula 6).

¹¹ Els % d'ús d'aquesta Taula corresponen a l'opció de resposta *Alguerès o predomina l'alguerès*.

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...
Jorge Sanz Esquer

Els motius que expliquen la interrupció de la transmissió del català són diversos: el seu grau d'oficialitat, el seu poder d'atracció i la seua demografia .

En referència al grau d'oficialitat, si bé l'article 6 de la Constitució italiana¹² preveu la tutela de les minories lingüístiques de l'Estat, aquesta disposició mai no ha estat aplicada al català. No obstant això, la nova lectura de l'article 9 de la Constitució que atribueix la competència de l'Estat en el desenvolupament de la cultura ha contribuït a l'aprovació en 1997 de la Llei de Promozione e valorizzazione della cultura e della lingua della Sardegna; l'aprovació d'aquesta Llei va suposar per la llengua catalana el reconeixement i la legislació lingüística específica atorgada pel Consell Regional de Sardenya.

La situació de la llengua catalana a l'Alguer és força complicada ja que no només ha de conviure amb l'italià, sinó també amb una altra llengua, el sard. Així que el català i el sard perden parlants en favor de l'italià; mentre que l'italià s'associa a progrés, modernitat i utilitat per accedir al mercat de treball, el català i el sard s'associen a tradicions, endarreriment i poca utilitat per accedir al mercat laboral.

Malgrat totes les dificultats del català a aquest territori, actualment compta amb un cert poder d'atracció ja que el 77% de la població de l'Alguer vol conèixer i utilitzar el català, i més del 92% dels algueresos està a favor d'introduir el sard i el català a l'escola (Generalitat de Catalunya, 2017b: 32). Aquesta atracció ha estat recolzada des de l'administració de la ciutat de l'Alguer amb la Carta municipal de 1991 que protegeix, promou i difon la llengua catalana i, a més, contribueix econòmicament al finançament d'associacions culturals com el Centre de Recursos Pedagògics Maria Montessori i l'Obra Cultural de l'Alguer.

Així doncs, la llengua catalana a aquesta ciutat de l'illa de Sardenya està clarament en situació de retrocés i en procés de substitució avançat a favor de la llengua de l'estat del qual forma part, l'italià. El català està en perill d'extinció a l'Alguer.

3.7. La transmissió intergeneracional del català al País Valencià

Al País Valencià ens trobem una situació insòlita: l'última vegada que es va preguntar per la transmissió lingüística del català a les enquestes oficials del País Valencià és l'any 2004. Així doncs, no podem realitzar la mateixa anàlisi que a la resta de territoris ja que ens falten les dues variables necessàries: la llengua amb els progenitors i la llengua amb els fills. I, per tant, tampoc podem incloure el territori del País Valencià a l'ITICG formulat a l'apartat 2.3. *Metodologia*.

¹² La Constitució italiana va ser aprovada el 27 de desembre de 1947.

Així mateix ho assenyala Casesnoves (2017: 74): “Sense dades sobre l’ús del valencià amb els progenitors i amb els fills no es pot construir l’Índex de Transmissió Intergeneracional (ITIC), ideat per Torres (2005 i 2009), i per tant, a banda de no poder comparar amb la resta de territoris, es dificulta l’accés a una informació clau per al futur del valencià”.

Índex	2004
Català amb els pares	36,9%
Català amb els fills	39,3%

Índex	2004
ITIC	0,02
ICL	0,04

Taula 7. Valors de l’ITIC al País Valencià, comparats amb els de l’ICL¹³.

A començaments del segle XXI, Querol (2008) escriu un article titulat “A cada bugada es perden molts de llençols: el procés de substitució lingüística en l’àmbit familiar des de l’inici del segle XX. O ras i curt: el rei va nu.”. En aquest article amb la metàfora “a cada bugada es perden molts de llençols” ens explica que a cada generació (bugada) es perden molts parlants (llençols). L’estudi d’aquest autor, que té en compte dades de set generacions, mostra un decrement de 29,8 punts percentuals en la transmissió de la llengua catalana de les persones entrevistades als seus fills. I doncs, amb un exigü ITIC d’un 0,02 (vegeu la taula 7) és insuficient per revertir la substitució lingüística del català pel castellà.

No obstant això, Montoya (2008) al seu article “La transmissió familiar del valencià” és més optimista. L’autor considera que el procés de substitució és reversible, i fins i tot afirma que s’ha iniciat un procés de revernacularització del valencià, és a dir, la

¹³ L’enquesta *Coneixement i ús social del valencià* (2004) sí que va incloure aquestes preguntes, la qual cosa va permetre tant la construcció de l’ITIC i l’ICL com la comparació amb la resta de territoris (vegeu Fabà i Montoya (2012)). A l’*Enquesta ús i coneixement del valencià 2015* (2016) es van incloure més preguntes però no sobre la transmissió intergeneracional del valencià; així ho expressava Casesnoves (2017: 74): “no es van ampliar les relacionades amb l’ús del valencià, tot i que les mancances resultaven ja flagrants”.

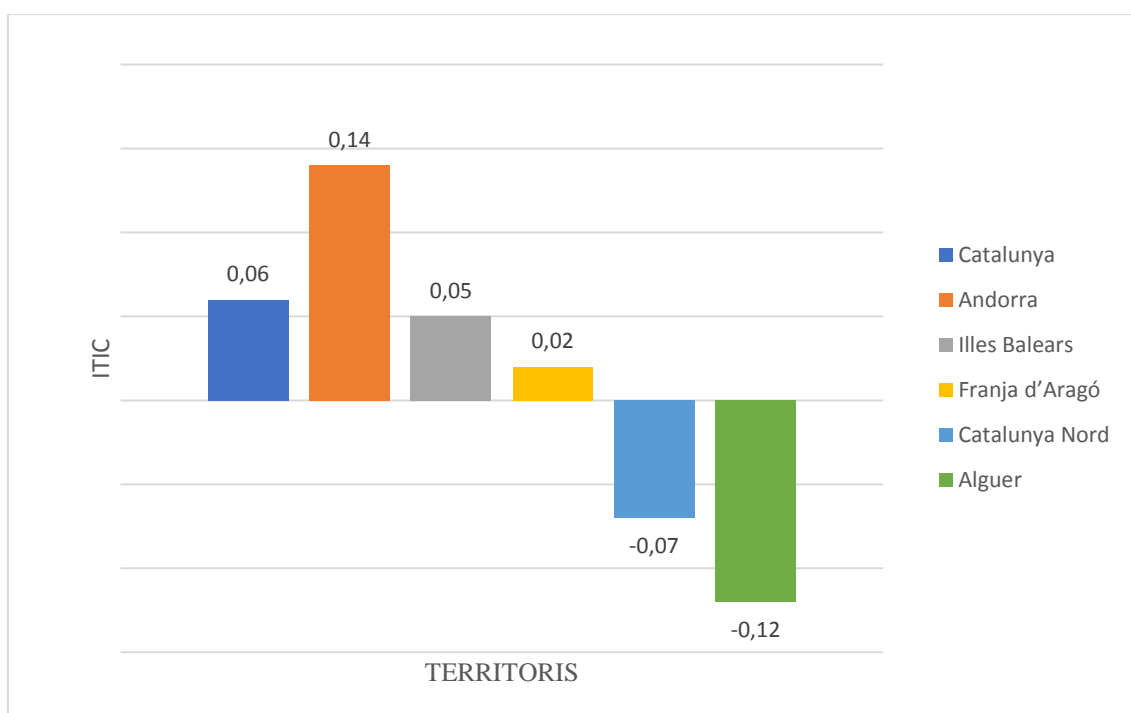
recuperació del valencià per part dels progenitors, que no n'havien rebut la transmissió dels seus avantpassats, per a educar els seus fills.

Com que no podem calcular els índexs proposats, allò que considerem més aproximat, i del que sí que tenim informació a les enquestes publicades al llarg del segle XXI és l'ús del català en l'àmbit familiar, a casa. S'observa un decrement constant de l'ús del català a casa des de principi de segle: l'any 2005 un 37% de la població parlava català a la llar, mentre que l'any 2015 el percentatge de parlants ha minvat fins el 31,1% (Xarxa Cruscat, 2016: 26). De manera que en deu anys ha baixat gairebé 6 punts percentuals l'ús del català en la llar familiar. Amb aquestes dades, podem afirmar que el català està perdent parlants en el principal àmbit on es transmet la llengua, i camina cap a la substitució lingüística a favor del castellà.

Tot i les dades i consideracions del darrer paràgraf, Francesc Marco (citats per Part, 2016), membre de l'executiva de la Plataforma per la Llengua (PxL), afirma que "la llengua és ben viva, ara cal que el govern valencià i el teixit associatiu donen un nou impuls perquè aquest camí siga real". Aquestes paraules fan referència al canvi de govern autonòmic, l'any 2015, amb unes polítiques lingüístiques més favorables a l'ús i protecció de la llengua catalana al País Valencià; un canvi de polítiques que podran contribuir a reforçar el prestigi social de la llengua.

4. LA TRANSMISSIÓ INTERGENERACIONAL DEL CATALÀ ALS PAÏSOS CATALANS

En aquest últim apartat, una vegada analitzats tots els territoris, presentarem un resultat global de la llengua catalana. Per a aquesta tasca farem servir un gràfic amb els resultats de tots els territoris, excepte el País Valencià¹⁴ que, com ja hem explicat, no hem calculat els indicadors a falta de dades estadístiques. I, a més, tractarem de calcular un ITIC Global (ITICG) per tot el domini lingüístic català¹⁵ tenint en compte l'ITIC de cada territori i la seua demografia.

Gràfic 7. ITIC dels territoris de parla catalana amb dades estadístiques. Elaboració pròpia.

Quan observem aquest gràfic (vegeu el gràfic 7) ens adonem de diverses realitats. Avanços considerables de transmissió del català entre generacions a Catalunya, Andorra i Illes Balears. Un estancament de la transmissió, amb un escàs valor de 0,02, a la Franja d'Aragó. I finalment, retrocessos en la transmissió que acosten la Catalunya Nord i l'Alguer a completar el procés de substitució lingüística. Així doncs, destaquem, amb

¹⁴ Aquest fet és molt significatiu ja que deixem d'incloure 4.236.000 persones que formen part de la població dels territoris de parla catalana, més del 31% de la població.

¹⁵ Excepte el País Valencià i el Carxe per no tenir dades estadístiques.

molta distància, el cas d'Andorra amb un valor de transmissió molt superior a la resta. Llavors, ens adonem que el català allà on té plena oficialitat i ple grau d'autogovern, el Principat d'Andorra, té una major vitalitat.

Per al càlcul d'aquest nou indicador, l'ITICG, proposem un model que té en compte dues variables, d'una banda, la població de cada territori utilitzarem la Taula 1 del *IX Informe sobre la situació de la llengua catalana (2015)* (Xarxa CRUSCAT, 2016: 16) (vegeu l'annex 1), per poder realitzar el càlcul considerarem les dades de l'últim any de la taula, 2015, perquè, com ja hem indicat anteriorment, les enquestes territorials s'han realitzat en diferents anys; i d'altra banda, el percentatge d'ús del català com a llengua habitual (Llh) de cada enquesta territorial (vegeu la taula 7).

Territori	Llengua habitual (%)
Catalunya	36,3%
Andorra	60,1%
Illes Balears	36,8%
Franja d'Aragó	43,6%
Catalunya Nord	5,7%
Alguer	18,5%

Taula 7. Llengua habitual als territoris que inclosos a l'ITICG.

Amb les dues variables obtindrem dos resultats: el total de parlants de català i el percentatge de parlants de català de cada territori. Mostrem la fórmula que utilitzarem per conèixer el total de parlants de català de cada territori és la següent:

$$P_{\text{territori}} = \text{Total població territori} \times \text{Llengua habitual (\%)}_{\text{territori}}$$

$$P_{\text{cat}} (\text{Parlants Catalunya}) = \text{Total Catalunya} \times \text{Llh (\%)} = 7.498.000 \times 36,3\% = 2.721.774$$

$$P_{\text{ad}} (\text{Parlants Andorra}) = \text{Total Andorra} \times \text{Llh (\%)} = 78.010 \times 60,1\% = 46.884$$

$$P_{\text{ib}} (\text{Parlants Illes Balears}) = \text{Total Illes Balears} \times \text{Llh (\%)} = 1.104.000 \times 36,8\% = 406.272$$

$$P_{\text{fa}} (\text{Parlants Franja Aragó}) = \text{Total Franja d'Aragó} \times \text{Llh (\%)} = 47.140 \times 43,6\% = 20.553$$

$$P_{\text{cn}} (\text{Parlants Cat. Nord}) = \text{Total Cat. Nord} \times \text{Llh (\%)} = 472.000 \times 5,7\% = 26.904$$

$$\text{Pal (Parlants Alguer)} = \text{Total Al} \times \text{Llh} (\%) = 44.080 \times 18,5\% = 8.154$$

Ara ja sumem i obtenim el total de parlants (TP) dels territoris inclosos a la fórmula:

$$\text{TP} = 2.721.774 + 46.884 + 406.272 + 20.553 + 26.904 + 8.154 = 3.230.541$$

I després calcularem el percentatge de parlants corresponent a cada territori conèixer el seu pes demolingüístic . Ho mostrem amb aquestes fórmules:

$$\text{Cat} = \text{Pcat}/\text{TP} \times 100 = (2.721.774/3.230.541) \times 100 = 84,25\%$$

$$\text{Ad} = \text{Pad}/\text{TP} \times 100 = (46.884/3.230.541) \times 100 = 1,45\%$$

$$\text{Ib} = \text{Pib}/\text{TP} \times 100 = (406.272/3.230.541) \times 100 = 12,58\%$$

$$\text{Fa} = \text{Pfa}/\text{TP} \times 100 = (20.553/3.230.541) \times 100 = 0,64\%$$

$$\text{Fcn} = \text{Pcn}/\text{TP} \times 100 = (26.904/3.230.541) \times 100 = 0,83\%$$

$$\text{Al} = \text{Pal}/\text{TP} \times 100 = (8.154/3.230.541) \times 100 = 0,25\%$$

Seguidament, multiplicarem el percentatge territorial per l'ITIC territorial i el dividirem pel nombre territoris; amb aquest últim càlcul ja tenim un resultat que representa l'ITIC Global (ITICG). La fórmula és la següent:

$$\text{ITICG} = \frac{(0,06 \times 84,25\%) + (0,14 \times 1,45\%) + (0,05 \times 12,58\%) + (0,02 \times 0,64\%) + (-0,07 \times 0,83\%) + (-0,12 \times 0,25\%)}{6}$$

$$\text{ITICG} = 0,057$$

Atès que el resultat de l'ITICG és positiu, hem d'interpretar que hi ha un augment de parlants de català. Aquest resultat ens indica que gairebé 6 punts percentuals més de progenitors¹⁶ que no són catalanoparlants transmeten la llengua catalana als seus fills. Així doncs, segons aquest indicador global, podem afirmar que hi ha un avanç en la transmissió lingüística intergerenacional de la llengua, tot i que molt dèbil. No obstant això, la vitalitat de la llengua catalana no està assegurada ja que no gaudeix d'un estatus jurídic molt favorable, excepte a Andorra -territori amb molt poc de pes demogràfic (1,45% del total de parlants de català).

¹⁶ Cal aclarir que quan escrivim *progenitors* estem referint-nos als progenitors de tot el domini lingüístic excepte els del País Valencià i el Carxe.

5. CONCLUSIONS

Quan ens fixem en els resultats dels indicadors analitzats per cada territori del domini lingüístic¹⁷, observem diferències en els ritmes d'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català que ens duen a delimitar dos grups ben diferenciats (vegeu el gràfic 7).

D'una banda, hi ha un grup on s'inclouen els territoris on els resultats dels índexs són positius, Andorra, Catalunya, Illes Balears, Franja d'Aragó i País Valencià¹⁸, i per tant la llengua catalana continua transmetent-se entre generacions.

Com a territoris capdavanters destaquem Andorra i Catalunya: en aquests dos territoris l'avanç en la transmissió intergeneracional de la llengua catalana és més consolidat. A Andorra continua la tendència cap a la normalització lingüística, tant és així que és el territori amb millors resultats, remarcuem l'increment en cinc anys (2009-2014) de 5 punts percentuals de l'ICL: un 5% més de progenitors transmeten el català als seus fills. Tot i els canvis demogràfics soferts per l'estat andorrà al llarg dels primers tres lustres del segle XXI, el grau d'oficialitat major de tot el domini lingüístic i el poder d'atracció del català al Principat han contribuït a aconseguir aquests resultats. També a Catalunya es manté la llengua viva i avança amb la transmissió, tot i el ràpid creixement demogràfic a causa de la immigració, que van provocar un decrement en els resultats dels dos índexs emprats (ITIC i ICL), i la feblesa del context sociopolític, el català manté poder d'atracció.

Quant a les Illes Balears, observem que els pares continuen transmetent el català però en menor mesura: el percentatge de pares que transmeten el català als seus fills s'ha reduït dos punts, això comporta una pèrdua de parlants de català. Alguns dels motius que han causat aquest fet han sigut el gran increment de població estrangera i la passivitat de la classe política en el suport de la llengua durant una dècada (2004-2014); amb el canvi de govern autonòmic (2015) comença una nova etapa de major suport institucional de la llengua pròpia.

Referent al País Valencià, tot i que no hem pogut realitzar l'anàlisi, observem una pèrdua de parlants preocupant. Ara bé, un canvi de les polítiques lingüístiques des de les institucions i el potencial del català a les classes mitjanes poden contribuir a reforçar el prestigi social de la llengua catalana i revertir el procés de substitució lingüística a favor del castellà.

¹⁷ Excepte el País Valencià.

¹⁸ Tot i no tenir resultats dels indicadors, constatem que la llengua continua transmetent-se.

Pel que fa a la Franja d'Aragó, amb uns percentatges d'ús elevats, més del 50% de la població, no apreciem variació en la transmissió per la fidelitat lingüística dels progenitors; però visualitzem una pèrdua elevada de catalanoparlants, més de 20 punts percentuals, a causa, sobretot, de l'envelliment de la població.

I a l'extrem oposat, hi ha un altre grup on s'inclouen els territoris on els resultats dels índexs són negatius, la Catalunya Nord i l'Alguer i, per tant, s'ha produït la interrupció de la transmissió natural de la llengua, la de pares a fills. De manera que tant el territori francès com l'italià es troben en una fase avançada del procés de substitució lingüística del català pel francès i l'italià respectivament, que finalitzarà, si no s'inicia un procés de revernacularització, en l'extinció de la llengua catalana en ambdós territoris. La nul·la oficialitat i el poc prestigi social de la llengua catalana són dos factors claus pels quals els pares abandonen la llengua dels seus avantpassats i no la transmeten als fills; opten, doncs, per les llengües estatals, l'italià i el francès, respectivament, com a llengües de transmissió.

Cal que ens fixem en un altre indicador, l'ITICG. El resultat d'aquest índex és un resultat positiu, com a conseqüència afirmem que la transmissió intergeneracional de la llengua catalana no està interrompuda sinó que quasi un 6% de progenitors¹⁹ que no són catalans transmeten la llengua als seus fills; per tant, hi ha un augment de parlants de llengua catalana.

Tanmateix, amb les dades analitzades al País Valencià, constatem un decrement de l'ús del català a la llar familiar en terres valencianes de gairebé 6 punts percentuals. No obstant això, tot i aquesta dada negativa i la debilitat del context sociopolític, corroborem que no s'ha interromput la transmissió del català entre generacions.

Per concloure, com que dels set territoris històrics analitzats tan sols en dos, Catalunya Nord i Alguer²⁰, la transmissió intergeneracional s'ha interromput, la situació global de la llengua catalana durant el segle XXI és la d'una llengua que no retrocedeix, no perd parlants, sinó que avança en la transmissió intergeneracional. Així, doncs, en termes globals, la llengua camina cap a la normalització lingüística.

Amb aquest treball només pretenem donar una modesta idea de l'evolució de la transmissió de pares a fills del català al seu domini lingüístic durant el present segle. També cal que apuntem que, mentre realitzàvem el treball, ens hem adonat de la dificultat

¹⁹ Cal aclarir que quan escrivim *progenitors* estem referint-nos als progenitors de tot el domini lingüístic excepte els del País Valencià i el Carxe.

²⁰ La suma d'aquests dos territoris representava l'any 2015 el 3,8% del total de la població dels territoris de llengua catalana (vegeu l'annex 1).

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...
Jorge Sanz Esquer

d'anàlisi de les dades de transmissió de la llengua catalana²¹ per la falta de coordinació entre els territoris pel que es refereix a l'any de realització i l'homogeneïtzació de la metodologia de les enquestes. Voldríem aprofitar les últimes línies d'aquest treball per a proposar una línia futura de recerca: quan hi hagen noves enquestes publicades sobre transmissió lingüística a tots els territoris, continuar i aprofundir en l'estudi diacrònic de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans.

²¹ Cal que recordem que el domini lingüístic de la llengua catalana està dividit en set territoris històrics situats a Andorra, Espanya, França i Itàlia.

6. BIBLIOGRAFIA

ARGENTER, Joan A. (2011). “L’antropologia lingüística: etnografia i conceptes”. *Treballs de Sociolingüística Catalana* (núm. 21) [en línia]. Institut d’Estudis Catalans. [Data de consulta: 4 de novembre de 2017].

<http://revistes.iec.cat/revistes224/index.php/TSC/article/view/53830/pdf_114>

BADIA, Maria (2012, juny). *Allà on vagis, fes el que vegis : L'explicació de la no transmissió intergeneracional de la llengua* [treball final de carrera en línia]. Universitat Oberta de Catalunya. [Data de consulta: 4 de novembre de 2017].

<<http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/bitstream/10609/15263/6/mbadiapTFC0612mem%c3%b2ria.pdf>>

CASESNOVES, Raquel (2017). “La demolingüística al País Valencià: un cas particular de relació entre informació i poder”. *Llengua, Societat i Comunicació* (núm. 15) [en línia]. Universitat de Barcelona. [Data de consulta: 24 de març de 2018].

<<http://revistes.ub.edu/index.php/LSC/article/view/18038>>

Constitució d’Andorra. Consell General d’Andorra, 1993. [Consulta: 18 de febrer de 2018].

<<http://www.consellgeneral.ad/fitxers/documents/constitucio/constitucio-dandorra-catala.pdf/view>>

Constitution du 4 octobre 1958. *Journal Officiel de la République Française*, 5 d’octubre de 1958, pàg. 9151–9173. [Data de consulta: 16 d’abril de 2018].

<<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexteArticle.do?idArticle=LEGIARTI000006527453&cidTexte=LEGITEXT000006071194>>

Costituzione della Repubblica italiana. *Assemblea Costituente della Repubblica Italiana*, 27 de desembre de 1947.

<https://it.wikisource.org/wiki/Italia,_Repubblica_-_Costituzione>

DOMÈNECH, Ona; IRIBARREN, Teresa; PUIGDEVALL, Maite (2012). *Treball final del Grau en llengua i literatura catalanes. Guia per a l'elaboració del TFG*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...
Jorge Sanz Esquer

DOMINGO, Andreu (abril, 2016). "Resiliència i estrès demogràfic a la Catalunya del segle XXI". *Centre d'Estudis Demogràfics* (núm. 2) [en línia]. Universitat Autònoma de Barcelona. [Data de consulta: 10 de febrer de 2018].

<https://ddd.uab.cat/pub/worpaper/2016/163615/Cat_Perspectives_Demografiques_2.pdf
>

EL PERIÒDIC (2016, 8 de juliol). "A Andorra és on el català té un poder d'atracció més important". Societat. El Periòdic. [Data de consulta: 18 de febrer de 2018].

<<https://www.elperiodic.ad/noticia/52605/andorra-es-lunic-territori-on-el-catala-guanya-nous-parlants>>

EUROMOSAIC (1994). *Catalan in Eastern Aragon (Spain)* [en línia]. Institut de Sociolingüística Catalana. [Data de consulta: 4 de març de 2018].

<<http://www.uoc.edu/euromosaic/web/document/catala/an/e19/e19.html>>

FABÀ, Albert; MONTOYA, Brauli (2012). *La transmissió lingüística intergeneracional del català al País Valencià: una perspectiva territorial*. Alicante: Universidad de Alicante.

FISHMAN, Joshua A. (1991). *Reversing Language Shift*. Clevedon: Multilingual Matters.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2005). *Institut de Sociolingüística Catalana Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003* [en línia]. Barcelona : Generalitat de Catalunya. Secretaria de Política Lingüística. Institut de Sociolingüística Catalana. [Data de consulta: 01 de gener de 2018].

<<http://llengua.gencat.cat/permalink/49154085-5386-11e4-8f3f-000c29cdf219>>

GENERALITAT DE CATALUNYA (2011). *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008: anàlisi* [en línia]. Barcelona : Generalitat de Catalunya. Direcció General de Política Lingüística. Institut d'Estadística de Catalunya. [Data de consulta: 01 de gener de 2018].

<<http://llengua.gencat.cat/permalink/2e24ce66-5384-11e4-8f3f-000c29cdf219>>

GENERALITAT DE CATALUNYA (2015). *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013* [en línia]. Barcelona : Generalitat de Catalunya. Direcció General de Política Lingüística. Institut d'Estadística de Catalunya. [Data de consulta: 25 de desembre de 2017].

<<http://www.idescat.cat/cat/idescat/publicacions/cataleg/pdfdocs/eulp2013.pdf>>

GENERALITAT DE CATALUNYA; CONSELL DEPARTAMENTAL DELS PIRINEUS ORIENTALS UNIVERSITAT DE PERPINYÀ VIA DOMÍCIA (2016). *Coneixements i usos lingüístics a la Catalunya del Nord 2015. Principals resultats de l'enquesta d'usos lingüístics a la Catalunya del Nord 2015* [en línia]. Barcelona : Generalitat de Catalunya, Direcció

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...
Jorge Sanz Esquer

General de Política Lingüística / Consell Departamental dels Pirineus Orientals /
Universitat de Perpinyà Via Domícia. [Data de consulta: 25 de desembre de 2017].

<http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/dadesestudis/altres/arxiu/EULCN_2015_principals_resultats.pdf>

GENERALITAT DE CATALUNYA (2017a). *Els usos lingüístics a la Franja, 2014* [en línia].
Barcelona: Generalitat de Catalunya. Direcció General de Política Lingüística. Biblioteca
Técnica de Política Lingüística. [Data de consulta: 25 de desembre de 2017].

<http://www.lenguasdearagon.org/wp-content/uploads/2017/06/Usos_linguistics_Franja_2014.pdf>

GENERALITAT DE CATALUNYA (2017b). *Els usos lingüístics a l'Alguer, 2015* [en línia].
Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de
Política Lingüística. Biblioteca Técnica de Política Lingüística. [Data de consulta: 25 de
desembre de 2017].

<http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxiu/20_Usos_linguistics_Alguer_2015.pdf>

GENERALITAT VALENCIANA (2016). *Coneixement i ús social del valencià. Enquesta 2015: Síntesi de resultats* [en línia].
València: Generalitat Valenciana, Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, Direcció General de Política Lingüística i Gestió del
Multilingüisme. [Data de consulta: 6 d'abril de 2018].

<www.ceice.gva.es/documentos/161863154/163274321/encuesta+uso+valenciano+2015+valenciano.pdf/9ee83720-e04a-4030-9cac-6e693742a811>

GOBIERNO DE ARAGÓN (2005). *Encuesta de usos lingüísticos en las Comarcas Orientales de Aragón. Año 2003* [en línia].
Zaragoza: Gobierno de Aragón. Instituto Aragonés de Estadística (IAEST). [Data de consulta: 4 de març de 2018].

<http://www.aragon.es/estaticos/ImportFiles/11/docs/Areas/EstadSocial/EncUsoLing/SOS_LINGUISTICOS_COMARCAS_ORIENTALES_ARAGON_03.pdf>

GOVERN DE LES ILLES BALEARS; GENERALITAT DE CATALUNYA; UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS (2017). *Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014. Anàlisi* [en línia].
Palma: Govern de les Illes Balears. Conselleria de Cultura, Participació i Esports. / Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. / Universitat de les Illes Balears.
Grup de Recerca Sociolingüística de les Illes Balears. [Data de consulta: 25 de desembre de 2017].

<<http://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=3107481&coduo=2390443&lang=ca>>

GOVERN D'ANDORRA (2016). *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra 2014* [en línia].
Sant Julià de Lòria (Andorra): Govern d'Andorra. Servei de Política

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...
Jorge Sanz Esquer

Lingüística. Institut d'Estudis Andorrans. Centre de Recerca Sociològica. [Data de consulta: 25 de desembre de 2017].

<http://www.iea.ad/images/cres/Altres-estudis/Politica_linguistica_2009-2014.pdf>

INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE LES ILLES BALEARS (IBESTAT). “Padró (xifres de població)” [en línia]. Govern de les Illes Balears. [Data de consulta: 3 de març de 2018].

<<https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/poblacio/padro/series-padro/155b5b14-b6cd-4160-80eb-0ca26f7679cd>>

Ley Orgánica 8/1982, de 10 de agosto, de Estatuto de Autonomía de Aragón. *Boletín Oficial del Estado*, 16 de agosto de 1982, número 195, 8 páginas.

La Ley Orgánica 5/2007, de 20 de abril, de reforma del Estatuto de Autonomía de Aragón. *Boletín Oficial del Estado*, 23 de abril de 2007, número 97.

Ley 3/2013, de 9 de mayo, de uso, protección y promoción de las lenguas y modalidades lingüísticas propias de Aragón. *Boletín Oficial del Estado*, 10 de junio de 2013, número 138, 9 páginas.

LLENGUA (2016, 17 de juny). “Marta Fuxà: “En matèria lingüística, ens estem recuperant de la política de terra cremada practicada per l’anterior Govern»” [en línia]. Institut d'Estudis Catalans. [Data de consulta: 4 de novembre de 2017].

<https://www.iec.cat/llengua/noticia_una.asp?id_noticies=1720>

MAS, Antoni; MONTOYA, Brauli (2011). “La transmissió lingüística del català: estat de la qüestió i avaluació analítica”. *Treballs de Sociolingüística Catalana* (núm. 21) [en línia]. Institut d'Estudis Catalans. [Data de consulta: 4 de novembre de 2017].

<http://revistes.iec.cat/revistes224/index.php/TSC/article/view/53852/pdf_221>

MELIÀ, Joan (2015). “El català a les Illes Balears : 2014, primera aproximació”. A: *Llengua i ús. Revista tècnica de Política Lingüística* (núm. 57, pàg. 61-74) [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Direcció General de Política Lingüística. [Data de consulta: 23 de desembre de 2017].

<<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/300745/390184>>

MONTOYA, Brauli (2008). “La transmissió familiar del valencià”. A: ROS, Honorat (ed.). *Llibre Blanc de l'ús del valencià-II: Iniciatives per al foment del valencià* (pàg. 149-167). València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (“Recerca”, 9).

OLIVER, Griselda (2017, 24 de maig). “L’Alguer: entre la realitat i el desig”. *Núvol. Notícies* [en línia]. [Data de consulta: 14 d’abril de 2018].

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...
Jorge Sanz Esquer

<<https://www.nuvol.com/noticies/lalguer-entre-la-realitat-i-el-desig/>>

PART, Leo (2016, 8 de juny). “Plataforma per la Llengua: “El moment de fer un pas pel valencià és ara””. *Diari La Veu*. Notícies [en línia]. Edicions La Veu del País Valencià S. Coop. V.. [Data de consulta: 1 de maig de 2018].

<<https://www.diarilaveu.com/noticia/20442/plataforma-per-la-llengua-el-moment-de-fer-un-pas-pel-valencia-es-ara>>

PÉREZ, Moisés (2017, 4 de febrer). “Català, una llengua desigual”. *El Temps* [en línia]. Edicions del País Valencià, SA. [Data de consulta: 29 d'abril de 2018].

<<https://www.eltemps.cat/article/836/catala-una-llengua-desigual/>>

“Població total”. Departament d'Estadística d'Andorra [en línia]. Govern d'Andorra. [Consulta: 18 de febrer de 2017].

<http://www.estadistica.ad/serveiestudis/web/banc_dades4.asp?tipus_grafic=&check=0&bGrafic=&formules=inici&any1=01/01/1947&any2=01/01/2017&codi_divisio=8&lang=1&codi_subtemes=8&codi_tema=2&chkseries=>>

QUEROL, Ernest (coord.) (2007). *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI*. Barcelona: Secretaria de Política Lingüística, Generalitat de Catalunya.

<<http://llengua.gencat.cat/permalink/63c27a21-5386-11e4-8f3f-000c29cdf219>>

QUEROL, Ernest (2008). “A cada bugada es perden molts de llençols: el procés de substitució lingüística en l'àmbit familiar des de l'inici del segle XX. O ras i curt: el rei va nu”. A: ROS, Honorat (ed.). *Llibre Blanc de l'ús del valencià-II: Iniciatives per al foment del valencià* (pàg. 168-169). València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (“Recerca”, 9).

RENYÉ, Aleix (2016, 11 de març). “L'ús del català es manté baix a la Catalunya Nord mentre puja el seu prestigi social”. *El Punt Avui*. Societat [en línia]. El Punt Avui. [Data de consulta: 17 de març de 2018].

<<http://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/948932-lus-del-catala-es-mante-baix-a-la-catalunya-nord-mentre-puja-el-seu-prestigi-social.html>>

RIBERA, Carles (2009, 22 d'octubre). “Per poder sobreviure, una llengua necessita sobretot mainada”. *El Punt Avui*. Secció de Cultura [en línia]. El Punt Avui. [Data de consulta: 30 de desembre de 2017].

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...
Jorge Sanz Esquer

<<http://www.elpuntavui.cat/article/-/-/94953.html>>

SOROLLA, Natxo (2015). "El català a la Franja : Any 2014". A: *Llengua i ús. Revista tècnica de Política Lingüística* (núm. 57, pàg. 75-88) [en línia]. Direcció General de Política Lingüística. Generalitat de Catalunya. [Data de consulta: 23 de desembre de 2017].

<<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/300746/394056>>

STRUBELL, Miquel (1981). *Llengua i població a Catalunya* (Segona edició). Barcelona: La Magrana.

STRUBELL, Miquel (2009). "Discussió de la ponència «La transmissió lingüística familiar intergeneracional: una proposta de model d'anàlisi», de Joaquim Torres i Pla". A: *Estudis de demolingüística: actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT* [en línia]. Institut d'Estudis Catalans. [Data de consulta: 21 de gener de 2018].
<<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000062/00000079.pdf>>

TORRES, Joaquim (2009). "La transmissió lingüística familiar intergeneracional: una proposta de model d'anàlisi". A: VILA, F. Xavier (dir.). *Estudis de demolingüística: Actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

TORRES, Joaquim (2011). "La transmissió lingüística intergeneracional". A: *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008: anàlisi. Volum I. Les llengües a Catalunya: coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics* [en línia] (Capítol 4, pàg. 82-100) . Barcelona: Direcció General de Política Lingüística, Generalitat de Catalunya. [Data de consulta: 2 de desembre de 2017].

<<http://llengua.gencat.cat/permalink/2e24ce66-5384-11e4-8f3f-000c29cdf219>>

TORRES, Joaquim (2016, 15 de setembre). "Una bona notícia per al català a Andorra" [article en línia]. *Llengua catalana. Revista de Llengua i Dret*. [Data de consulta: 18 de febrer de 2018].

<<http://eapc-rld.blog.gencat.cat/2016/09/15/una-bona-noticia-per-al-catala-a-andorra-joaquim-torres/>>

VILA, Francesc Xavier (2017, 5 de desembre). "La situació del català a les Illes Balears (Amb certa calma – qüestions de llengua i societat)". *Xarxa CRUSCAT* [en línia]. Institut d'Estudis Catalans. [Data de consulta: 3 de març de 2017].

<<http://blogs.iec.cat/cruscat/2017/12/05/f-x-vila-la-situacio-del-catala-a-les-illes-balears-amb-certa-calma-questions-de-llengua-i-societat/>>

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...
Jorge Sanz Esquer

XARXA CRUSCAT (2016). *IX Informe sobre la situació de la llengua catalana (2015)*
[informe en línia]. Observatori de la Llengua Catalana. [Data de consulta: 5 de gener de
2018].

<<http://blogs.iec.cat/cruscat/wp-content/uploads/sites/15/2016/11/informe2015.pdf>>

7. ANNEXOS

7.1. Annex 1. Població dels territoris de llengua catalana, per territoris.

TAULA 1 – POBLACIÓ DELS TERRITORIS DE LLENGUA CATALANA, PER TERRITORIS. ANYS 2001 – 2015. MILERS D’HABITANTS.²²

Any	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
TOTAL (TLC)	11.399	11.682	12.036	12.232	12.566	12.820	12.994	13.307	13.490	13.560	13.583	13.638	13.603	13.499	13.480
Catalunya*	6.353	6.498	6.696	6.804	6.986	7.125	7.201	7.354	7.465	7.502	7.529	7.561	7.544	7.509	7.498
P. València**	3.612	3.707	3.822	3.882	3.998	4.087	4.145	4.260	4.314	4.327	4.332	4.335	4.322	4.252	4.236
I. Balears	879	917	947	955	983	1.001	1.031	1.073	1.095	1.106	1.113	1.119	1.112	1.103	1.104
Cat. Nord***	403,0		411,4	426,0	432,1	437,2	445,9		440,9	448,5	440,5	456,3	459,8	465,5	472,0
Andorra	66,33	67,16	72,32	76,88	78,55	81,22	83,14	84,48	84,08	85,02	78,12	76,25	76,10	76,95	78,01
Franja	46,25	46,67	46,84	46,69	47,15	47,24	47,69	48,36	48,95	48,89	48,56	48,43	48,09	47,63	47,14
Alguer	38,40	38,39	39,50	39,99	40,26	40,39	40,56	40,80	40,89	40,80	40,97	40,60	40,69	43,51	44,08

²² Aquesta taula està extreta del *IX Informe sobre la situació de la llengua catalana (2015)* (Xarxa CRUSCAT, 2016: 16)

L'evolució de la transmissió lingüística intergeneracional del català als Països Catalans ...

Jorge Sanz Esquer

Any	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Carxe	0,68	0,66	0,67	0,67	0,70	0,71	0,74	0,76	0,78	0,77	0,76	0,80	0,82	0,74	0,71

Font: Dades d'elaboració pròpia. S'exclouen del còmput el territori de llengua occitana de la Vall d'Aran () i les comarques castellanoparlants del País Valencià (**). Les dades de la Catalunya del Nord (***) inclouen la comarca de llengua occitana de la Fenolleda. Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya, Institut Valencià d'Estadística, Institut Balear d'Estadística, Institut National de la Statistique et des Études Économiques, Servei d'Estudis del Govern d'Andorra, Instituto Nazionale di Statistica, Instituto Aragonés de Estadística i Centro Regional de Estudios de Murcia.*

